

richtlijn toelaatbaarheid

Richtlijn voor de toelaatbaarheidsbepaling voor ondersteuning of het onderwijs door de instellingen¹ voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen.

De Stichting Siméa behartigt de belangen van instellingen die onderwijs en ondersteuning bieden aan leerlingen die doof, doofblind of slechthorend zijn en/of een taalontwikkelingsstoornis hebben.

Voor meer informatie: www.simea.nl

Augustus 2017

---

¹ Per 1 augustus 2015 zijn de scholen en diensten ambulante begeleiding, voorheen aangeduid met 'cluster 2', opgegaan in de 'instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen'. De instellingen verzorgen speciaal onderwijs en ondersteuning in het reguliere onderwijs of binnen het speciaal onderwijs in de samenwerkingsverbanden (PO, VO en MBO) aan leerlingen die doof, doofblind of slechthorend zijn en/of een taalontwikkelingsstoornis hebben.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Voor wie is de richtlijn bedoeld?	5
1.2	Inhoud richtlijn	5
2	Wat is de doelgroep?	6
3	Procedure aanmelden en bepalen van de toelaatbaarheid	6
3.1	Aanmelden voor trajectbegeleiding	6
3.2	Consultatie en Advies (C&A)	7
3.3	Mogelijkheid rechtstreeks aanmelden bij een school van de instelling	7
4	Hoe is de richtlijn opgebouwd?	8
Onderdeel A: Werkwijze om de toelaatbaarheid te bepalen		9
A1	Onderbouwing van de onderwijsbehoefte van de leerling	10
A2	Onderbouwing van de ondersteuningsvraag van de reguliere school	11
A2.a	Toelichting: Handelingsgericht werken	11
A2.b	Toelichting: Kwalitatief goede gegevens	11
A2.c	Toelichting: Comorbiditeit en bijkomende problemen	12

[vervolg inhoudsopgave](#)

Onderdeel B:

Ernstmaat voor de te onderscheiden subgroepen

14

B1	Dove leerlingen en leerlingen met een CI die dooffunctionerend zijn	15
B2	Meervoudig gehandicapte dove leerling	16
B3	Doofblinde leerlingen	17
B4	Slechthorende leerlingen en leerlingen met een CI die slechthorend-functionerend zijn	18
B5	Meervoudig gehandicapte slechthorende leerlingen	19
B6	Leerlingen met een Taalontwikkelingsstoornis	20
B7	Leerlingen met een Zeer ernstige Taalontwikkelingsstoornis	23

Onderdeel C:

Handreikingen

25

C1	Handreiking Onderwijskundige informatie	25
C2	Handreiking Logopedische gegevens	30
	C 2.1 Handreiking bij Onderdeel B: Gegevens ernstmaat TOS	30
	C 2.2 Handreiking Meertaligheid en TOS	32
	C 2.3 Handreiking Logopedisch verslaggeving	34
C3	Handreiking Onderwijskundige informatie bij dove en slechthorende leerlingen en tolkvoorziening	36
	C 3.1 Aanvullend bij Onderwijsbehoefte: Bevorderende en belemmerende factoren	36
	C 3.2 Tolkvoorziening voor dove en ernstig slechthorende leerlingen	37

Richtlijn voor de toelaatbaarheidsbepaling voor ondersteuning of het onderwijs door de instellingen² voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen.

1 Inleiding

1.1 Voor wie is de richtlijn bedoeld?

Deze richtlijn is bedoeld voor leraren die onderwijs geven aan leerlingen die doof, doofblind of slechthorend zijn en/of een taalontwikkelingsstoornis hebben. De leerlingen volgen het onderwijs in het primair of voortgezet onderwijs, speciaal (voortgezet) onderwijs of in het MBO. Daarnaast is de richtlijn bestemd voor zorgcoördinatoren binnen de samenwerkingsverbanden en van de MBO-instellingen. De informatie is tevens relevant voor professionals die zijn betrokken bij de diagnostiek en/of behandeling van kinderen met gehoor- en/of spraak- en taalproblemen.

1.2 Inhoud richtlijn

De richtlijn geeft aan welke informatie de instellingen voor leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking nodig hebben om tot een weloverwogen besluit te komen over de specialistische onderwijsondersteuning: is de ondersteuning voor deze leerling noodzakelijk en met welke intensiteit zijn de leerling en de school het best geholpen?

De Commissie van Onderzoek (CvO) van de instelling neemt hierover het besluit. Daarbij gaat het om het toekennen van ondersteuning in de reguliere school of binnen een school voor speciaal (basis)onderwijs in het samenwerkingsverband (PO, VO of MBO) of om het besluit dat de leerling toelaatbaar is tot het onderwijs op een leslocatie van de instelling.

---

² Per 1 augustus 2015 zijn de scholen en diensten ambulante begeleiding, voorheen aangeduid met 'cluster 2', opgegaan in de 'instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen'. De instellingen verzorgen speciaal onderwijs en ondersteuning in het reguliere onderwijs of binnen het speciaal onderwijs in de samenwerkingsverbanden (PO, VO en MBO) aan leerlingen die doof, doofblind of slechthorend zijn en/of een taalontwikkelingsstoornis hebben.

Voor vragen over de richtlijn of de procedure: neem contact op met het aanmeldpunt van de instelling in uw regio. Op de website van Siméa is hiervoor een zoekfunctie opgenomen: www.simea.nl

2 Wat is de doelgroep?

Een leerling behoort tot de doelgroep van de instelling:

- als de leerling een ernstige auditieve beperking en/of taalontwikkelingsstoornis heeft (de ernstmaat);
- én de leerling daardoor ernstige beperkingen ondervindt in de onderwijsparticipatie die gerelateerd zijn aan zijn auditieve beperking en/of taalontwikkelingsstoornis (de onderwijsbehoefte);
- én de (reguliere) school specifiekere expertise nodig heeft dan die zij zelf binnen de eigen zorgstructuur en die van het samenwerkingsverband kan bieden om aan de onderwijsbehoefte van de leerling te voldoen (de ondersteuningsvraag).

3 Procedure aanmelding en bepalen van de toelaatbaarheid

Afhankelijk van de situatie kunnen de volgende procedures worden gevolgd:

3.1 Aanmelden voor trajectbegeleiding

Als de reguliere school over een leerling met een auditieve of communicatieve beperking een ondersteuningsvraag heeft vanwege de onderwijsbehoefte van de leerling en de leerling voldoet aan de ernstmaat van de stoornis, dan kan de school de leerling aanmelden bij het aanmeldpunt van de instelling in de eigen regio³ om de procedure voor het bepalen van de toelaatbaarheid te starten.

³ Op de website van Siméa (www.simea.nl) is een zoekfunctie op woonplaats beschikbaar.

Bij de toelaatbaarheidsbepaling gaat de instelling na of de ondersteuningsvraag van de aanvragende school gerelateerd is aan de auditieve en/of communicatieve stoornis van de leerling. Hiervoor wordt een koppeling gelegd tussen de informatie over de onderwijsbehoefte en de ernstmaat van de stoornis van de leerling.

Vervolgens wordt nagegaan welke onderwijssetting het meest passende pedagogisch-didactisch klimaat aan de leerling biedt. In de meeste situaties is dit een reguliere school, maar het kan ook de leslocatie van de instelling zijn of een andere school voor speciaal onderwijs.

In onderdeel A van de richtlijn wordt de werkwijze toegelicht.

Door de medewerker van de instelling wordt, in afstemming met de reguliere school en de ouders van de leerling, een advies opgesteld voor de CvO. Het overleg over dit advies is op overeenstemming gericht. School en ouders moeten het eens zijn met het advies zoals dat wordt voorgelegd aan de CvO. De CvO weegt de verschillende elementen om te bepalen of de leerling toelaatbaar is en neemt een besluit over het advies.

3.2 Consultatie en Advies (C&A)

Als scholen vragen of zorgen hebben over leerlingen met een gehoor- of een spraak-/taalprobleem, terwijl de ernst van de stoornis niet valt binnen de grenzen zoals die in de richtlijn zijn aangegeven of er is (nog) geen diagnose gesteld, dan kan de school bij de instelling Consultatie en Advies aanvragen. Dit kan via het aanmeldpunt van de instelling.

C&A is een kortdurende en laagdrempelige ondersteuningsvorm. C&A wordt ingezet om de ondersteuningsbehoefte en onderliggende (hulp)vragen goed in kaart te brengen en om direct handelingsgerichte adviezen te geven aan de leerkracht.

3.3 Mogelijkheid rechtstreeks aanmelden bij een school van de instelling

Als het voor de leerling noodzakelijk lijkt om speciaal onderwijs te volgen vanwege de onderwijsbehoefte en de ernst van de stoornis, dan kunnen ouders hun kind ook rechtstreeks aanmelden bij een leslocatie van de instelling. Ook dan geldt dat er via het aanmeldpunt van de instelling een toelaatbaarheidsbepaling wordt gedaan. Als de CvO

oordeelt dat de leerling niet noodzakelijk is aangewezen op het volgen van speciaal onderwijs, dan wordt de ouders geadviseerd de leerling aan te melden bij een reguliere school. De reguliere school kan, als hiertoe aanleiding is, een aanvraag indienen voor extra ondersteuning of C&A aanvragen.

4 Hoe is de richtlijn opgebouwd?

De richtlijn bestaat uit drie onderdelen:

- In onderdeel A wordt aangegeven:
  - welke gegevens nodig zijn om de onderwijsbehoefte van de leerling vast te kunnen stellen,
  - welke aspecten een rol spelen bij de onderbouwing van de ondersteuningsvraag door de reguliere school.

- In deel B wordt aangegeven met welke gegevens de ernstmaat van de stoornis kan worden aangetoond.

- In deel C zijn handreikingen opgenomen over informatie die van belang is bij het bepalen van de onderwijsbehoefte: onderwijskundige informatie, logopedische informatie en gegevens relevant voor dove, doofblinde of slechthorende leerlingen.

Onderdeel A: Werkwijze om de toelaatbaarheid te bepalen

Om te beoordelen wat de onderwijsbehoefte is én of deze onderwijsbehoefte gerelateerd is aan de stoornis van de leerling, heeft de instelling informatie nodig. De stoornis van de leerling moet aantoonbaar leiden tot een beperking in de deelname aan het reguliere onderwijs, waarin reguliere hulp en extra ondersteuning niet toereikend zijn en waarbij de (reguliere) school een ondersteuningsvraag heeft aan de instelling.

Bij het aanvragen van specialistische ondersteuning door de instelling maakt men gebruik van de informatie die al beschikbaar is binnen de eigen (onderwijs)setting te weten het OPP (ontwikkelingsperspectiefplan), eventueel een groeidocument, of de voorschoolse rapportage.

Aan de school wordt gevraagd de onderwijsbehoefte van de leerling te duiden in relatie tot de stoornis en daarbij de eigen ondersteuningsvraag aan te geven. Het is noodzakelijk dat de aanvraag voor ondersteuning door de instelling onderbouwd is met inzichtelijke argumenten.

De school kan hiervoor gebruik maken van de informatie uit de handreikingen in onderdeel C:

- ▶ C1 Handreiking Onderwijskundige informatie
- ▶ C2 Handreiking Logopedische gegevens
- ▶ C3 Handreiking Informatie relevant bij dove, doofblinde of slechthorende leerlingen

De handreikingen bevatten geen formele eisen, maar hulpmiddelen om de aanvraag met ter zake doende argumenten te kunnen onderbouwen.

Betrokkenheid van school, de ouders en de leerling

De CvO gaat ervan uit dat de aanvraag in samenspraak tussen school, ouders (en de leerling) tot stand komt. De medewerker van de instelling voert op overeenstemming gericht overleg met de school, ouders en waar aan de orde met de leerling.

Hieronder worden de thema's aangegeven op basis waarvan de CvO haar oordeel over de toelaatbaarheid bepaalt.

A1 Onderbouwing van de onderwijsbehoefte van de leerling

Leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte op een (reguliere) school krijgen van de school een onderwijsondersteunings-arrangement. De school stelt hiervoor een OPP⁴ op. Dit OPP (inclusief het handelingsdeel) is het basisdocument waarmee de school de aanvraag om specialistische ondersteuning door de instelling onderbouwt.

In het OPP van de leerling wordt aandacht besteed aan:

- 1 Leervaardigheden
- 2 Sociaal-emotionele ontwikkeling
- 3 Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
- 4 Onderbouwing van het uitstroomperspectief⁵
- 5 Doelen voor deze leerling, de wijze waarop de extra ondersteuning is ingezet om deze doelen te behalen en wat het effect hiervan is/was (het handelingsdeel)

Van deze aspecten worden de bevorderende en belemmerende factoren beschreven.

Tot slot volgt in een integratief beeld de samenhang en de kijk van de school op de ontwikkeling(smogelijkheden) van de leerling, waarbij een verklaringsmodel/hypothese gebruikt kan worden om de visie van de school te onderbouwen.

In de handreikingen (*zie C1*) bij deze richtlijn wordt nader aangegeven op welke wijze bovenstaande punten in beeld kunnen worden gebracht.

---

4 Indien de leerling extra ondersteuning nodig heeft, meer dan de basisondersteuning van de reguliere school kan bieden, is de school wettelijk verplicht een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) voor de leerling op te stellen.

De MBO instelling is verplicht om samen met de student die extra ondersteuning nodig heeft een "onderwijsvereenkomst" op te stellen.

5 Voor studenten in het MBO 3 geldt: de ondersteuningsvragen in het kader van de beroepskwalificatie.

A2 Onderbouwing van de ondersteuningsvraag van de school

Bij het bepalen of de instelling de vraag van de school kan beantwoorden wordt rekening gehouden met de volgende aspecten:

- a Handelingsgericht werken
- b Kwalitatief goede gegevens vanuit verschillende perspectieven
(Weet wat je meet en weet wat je weet!)
- c Bijkomende problemen/comorbiditeit

Hieronder worden de aspecten toegelicht:

A2.a Toelichting: Handelingsgericht werken

De instelling gaat na hoe de (reguliere) school handelingsgericht gewerkt heeft met de leerling met een auditieve of communicatieve beperking. Dit zal blijken uit het OPP. Als de school vragen had over de ontwikkeling van een leerling, is handelingsgericht onderzoek uitgevoerd. In een aantal situaties zal de school een extra ondersteuningsbehoefte ervaren omdat er vragen zijn waar de school binnen de eigen zorgstructuur en die van het samenwerkingsverband niet uitkomt. Uit de evaluatie van het handelingsdeel van het OPP blijkt dan in hoeverre dit het geval is.

Vervolgens weegt de instelling de ernst van de beperking van de leerling in relatie tot de onderwijsbehoefte van de leerling en de ondersteuningsvraag van de school. De ernst en de compenserende mogelijkheden in en om de leerling bepalen de zwaarte van de onderwijsondersteuning vanuit de instelling.

A2.b Toelichting: Kwalitatief goede gegevens beschreven vanuit verschillende perspectieven (weet wat je meet, weet wat je weet)

De instelling gaat na of de test- en onderzoeksgegevens de vragen over de leerling voldoende beantwoorden. Sommige testen meten ook andere aspecten zoals executieve functies. Wees hier bewust van en beschrijf deze aspecten als deze relevant zijn voor de beschrijving van de onderwijsbehoefte van de leerling. Informatie over de testafname zelf en het gedrag van de leerling tijdens de behandeling en testafname is daarom even belangrijk als de onderzoeksresultaten.

Gegevens

Doe geen onnodig onderzoek. Gebruik die gegevens die het beste beschrijven hoe de

leerling op het moment van de aanmelding functioneert, welke ondersteuningsvragen op dit moment in de klas spelen en van welke (mogelijke) groei er sprake is in de ontwikkeling van de leerling. Er is pas nieuw of extra onderzoek nodig als er geen of onvoldoende gegevens zijn om het functioneren op dit moment te duiden. Nieuw onderzoek is ook nodig als er twijfels zijn of de uitkomsten van eerder onderzoek nog passen bij het huidige beeld van de leerling.

Deskundigheid

In het OPP zijn meestal gegevens opgenomen die aangeleverd en beoordeeld zijn door ter zake deskundigen zoals logopedische, psychologische en psychiatrische gegevens. Als deze gegevens zijn opgenomen, moet de onderbouwende rapportage van de betreffende deskundige als bijlage bij het OPP worden opgenomen.

A2.c Toelichting: Comorbiditeit en bijkomende problemen

Comorbiditeit

Bij de toelaatbaarheidsbepaling voor een intensief onderwijsarrangement in de instelling wordt nagegaan of dit het meest passend pedagogisch-didactisch klimaat is voor de leerling.

Naast een auditieve beperking of een taalontwikkelingsstoornis (TOS), die voldoet aan de ernstmaat, kan een leerling een comorbide diagnose hebben. Als de gehoorproblemen of de TOS-problematiek niet voorliggend zijn, adviseert de instelling het samenwerkingsverband om de leerling een pedagogisch-didactisch klimaat te bieden aansluitend bij zijn onderwijsbehoefte. De instelling kan indien nodig ondersteuning toekennen aan de leerling op de (speciale) school in het samenwerkingsverband om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften die zijn gerelateerd aan de auditieve/communicatieve problematiek.

Comorbiditeit TOS en Autisme spectrum problematiek

Indien een leerling naast een TOS, die voldoet aan de ernstmaat, een diagnose Autismespectrumstoornis (ASS) volgens DSM-IV heeft, moet worden nagegaan welke problematiek voorliggend is en of de specifieke onderwijsbehoeften voortkomen uit de TOS dan wel uit de ASS-problematiek. Voor toekenning van ondersteuning vanuit de instelling is het van belang dat er sprake is van onderwijsbehoefte van de leerling en ondersteuningsbehoefte van de school op het gebied van taal en communicatie, vergelijkbaar met leerlingen met alleen een diagnose TOS.

Ook volgens de DSM-5 is er comorbiditeit mogelijk van een taalstoornis ('taal- / spraakklankstoornis') met een diagnose Autismespectrumstoornis. Er kan een TOS diagnose gesteld worden, indien de problemen niet geheel kunnen worden verklaard vanuit de contactstoornis. Indien er ook belemmeringen in het gedrag van de leerling aanwezig zijn, is een combinatie van ondersteuning door de instelling en ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband nadrukkelijk aan de orde.

Bijkomende problemen

Bijkomende problemen kunnen invloed hebben op de ontwikkeling van de leerling. Hierbij kan gedacht worden aan concentratieproblemen, prikkelverwerkingsproblemen en ernstige lees- en spellingsproblemen. Informatie over dergelijke bijkomende problemen worden door de school opgenomen in het OPP bij de bevorderende en belemmerende factoren.

Daarnaast kunnen medische aspecten van invloed zijn op de onderwijsbehoefte van de leerling. Het is in dat geval belangrijk dat de schoolarts hierover een advies formuleert en dat de school dit als bijlage meestuurt bij de aanvraag voor ondersteuning of een verwijzing opneemt dat de arts in de CvO hierover zijn/haar collega kan consulteren.

Onderdeel B: Ernstmaat voor de te onderscheiden subdoelgroepen

In dit onderdeel van de richtlijn wordt per subdoelgroep aangegeven met welke gegevens de ernstmaat van de stoornis kan worden aangetoond.

Als scholen vragen of zorgen hebben over leerlingen met een gehoor- of een spraak-/taalprobleem, terwijl de ernst van de stoornis niet valt binnen de grenzen zoals die hierna zijn aangegeven of er is (nog) geen diagnose gesteld, dan kan de school bij de instelling consultatie en advies (C&A) aanvragen voor handelingsgerichte adviezen.

Ernstmaat per subdoelgroep

- ▶ B1 Dove leerlingen en leerlingen met een CI die dooffunctionerend zijn
- ▶ B2 Meervoudig gehandicapte dove leerling
- ▶ B3 Doofblinde leerlingen
- ▶ B4 Slechthorende leerlingen en leerlingen met een CI die slechthorend functionerend zijn
- ▶ B5 Meervoudig gehandicapte slechthorende leerlingen
- ▶ B6 Leerlingen met een Taalontwikkelingsstoornis
- ▶ B7 Leerlingen met een Zeer ernstige Taalontwikkelingsstoornis

B1 Criteria ernstmaat dove leerling⁶ (leerling met een auditieve beperking die op het gehoor geen spraak kan verstaan en ook met een CI kennelijk dooffunctionerend is)

- 1.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het volgende geval:

er is op basis van *audiologisch onderzoek*, zo nodig aangevuld met *logopedisch onderzoek* of *een onderzoek van de behandelend arts* (gericht op de vraag of de leerling dooffunctionerend is), vastgesteld dat:

- 1.1.a er een gehoorstoornis is van 80 decibel of meer (bij het beste oor zonder hoortoestel)

of

- 1.1.b er een gehoorstoornis is tussen 70 decibel en 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel) waarbij de leerling kennelijk dooffunctionerend is

of

- 1.1.c dat de leerling, met gebruikmaking van het cochleair implantaat dat tenminste twee jaar eerder is aangebracht, kennelijk dooffunctionerend is.

De vaststelling op grond van 1.1.c geschiedt op basis van een audiologisch onderzoek aangevuld met een logopedisch onderzoek of een door een gedragswetenschapper gemaakte beschrijving van de wijze waarop de leerling het cochleair implantaat gebruikt.

---

6 Toelichting bij B1: Criteria ernstmaat dove leerling

Met 'kennelijk dooffunctionerend' wordt bedoeld dat uit het spraakaudiogram minder dan 50 procent spraakverstaan blijkt, het spraakaudiogram vanwege onvoldoende spraakverstaan niet af te nemen is en/of de foneemdiscriminatie onvoldoende is om op het (versterkte) gehoor de gesproken moedertaal te verwerven.

B2 Criteria ernstmaat meervoudig gehandicapte dove leerling

- 2.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het volgende geval:
er is op basis van *audiologisch onderzoek* vastgesteld dat:
- 2.1.a er een gehoorstoornis is van meer dan 70 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel)
- en
- 2.1.b er is op basis van *psychodiagnostisch onderzoek* (dat individueel is afgenomen en rekening houdt met de kenmerken van de leerling), een intelligentie-quotiënt lager dan 70 vastgesteld.

B3 Criteria ernstmaat doofblinde leerling

- 3.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het volgende geval:
er is op basis van multidisciplinair onderzoek vastgesteld dat:
- 3.1.a er een gehoorstoornis is van 35 decibel of meer (bij het beste oor zonder hoortoestel of indien van toepassing met gebruik van het cochleair implantaat)
- en
- 3.1.b er sprake is van een visuele beperking van ten minste 0.3 gezichtsscherpte of een diameter gezichtsveld van minder dan 30 graden gemeten bij het beste oog, waarbij het gezichtsvermogen gecorrigeerd is;
- of
- 3.1.c er is op basis van multidisciplinair onderzoek een syndroom of een neurologisch deficit vastgesteld waardoor de leerling door zeer ernstige sensorische verwerkingsproblematiek doofblind-functionerend is
- en
- 3.1.c de leerling laat in het hier en nu voorwaarden voor communicatieve ontwikkeling zien. Er is perspectief op het zich bewust eigen maken van concepten met daaraan verbonden communicatievormen waarmee de leerling actief met zijn omgeving kan communiceren.

B4 Criteria ernstmaat slechthorende / slechthorend-functionerende leerling (leerling met een auditieve beperking die op het gehoor spraak kan verstaan of een dove leerling die met een cochleair implantaat slechthorend-functionerend is)

- 4.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het volgende geval:
er is op basis van *audiologisch onderzoek*, zo nodig aangevuld met *logopedisch onderzoek* of *een onderzoek van de behandelend arts* (gericht op de vraag of de leerling slechthorend functionerend is), vastgesteld dat:
- 4.1.a er een gehoorstoornis is van 35 decibel tot 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel)
- 4.1.b maar het is niet een gehoorstoornis tussen 70 decibel en 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel) waarbij de leerling kennelijk dooffunctionerend is, want dan geldt artikel 1.1.b;
- of
- 4.1.c de leerling, met gebruikmaking van een cochleair implantaat dat tenminste twee jaar eerder is aangebracht, kennelijk slechthorend-functionerend is en dat de leerling wat betreft de communicatie is aangewezen op het gesproken Nederlands eventueel aangevuld met gebaren.

B5 Criteria ernstmaat meervoudig gehandicapte slechthorende leerling

- 5.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het volgende geval er is op basis van *audiologisch onderzoek* vastgesteld dat:
- 5.1.a er een gehoorstoornis is tussen 35 decibel en 70 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel)
- en
- 5.1.b er is op basis van *psychodiagnostisch onderzoek* (dat individueel is afgenomen en rekening houdt met de kenmerken van de leerling), een intelligentie-quotiënt lager dan 70 vastgesteld.

B6 Criteria ernstmaat Taalontwikkelingsstoornis

- 6.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het geval er sprake is van:
- 6.1.a een gediagnostiseerde taalontwikkelingsstoornis (TOS) die niet toe te schrijven is aan een algehele ontwikkelingsachterstand, gehoorproblemen of aan meertaligheid. *(zie ook handreiking C 2.2 meertaligheid en TOS).*
of
- 6.1.b bij zeer jonge kinderen: een sterk vermoeden van een TOS, geconstateerd door een Audiologisch Centrum
- en
- 6.2 er is sprake van uitval op één of meerdere gebieden (zie hieronder) van de volgende gebieden:
- A spraak (productie en perceptie) *(zie ook handreiking C 2.1)*
 B grammatica *(zie ook handreiking C 2.1)*
 C semantiek
 D pragmatiek *(zie ook handreiking C 2.1)*
- Leerlingen met (een sterk vermoeden van) TOS hebben toegang tot ondersteuning vanuit de instelling wanneer bij hen, na gerichte professionele interventie (zie toelichting), op basis van logopedisch, psychodiagnostisch én audiologisch onderzoek is vastgesteld dat er:
- 6.2.a op een algemene taaltest *(zie handreiking C 2.1)* een afwijking naar beneden van minimaal twee standaarddeviaties blijkt
of
- 6.2.b op ten minste één van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests een afwijking naar beneden van minimaal twee standaarddeviaties blijkt ⁷

⁷ Bij 6.2.b, c en d: Voor gebied A en D geldt dat de afwijking in standaarddeviaties gegeven wordt wanneer dat mogelijk is.

of

6.2.c op ten minste twee van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests een afwijking naar beneden is gemeten van ten minste -1,5 standaarddeviatie

of

6.2.d op ten minste drie van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests afwijkingen naar beneden zijn gemeten van tenminste -1,3 standaarddeviatie.

Wanneer de standaard taaltests de stoornis onvoldoende inzichtelijk maken, kan een representatief taalsample met een analyse aangeleverd worden om de ernstmaat van de TOS te ondersteunen. *(zie ook handreiking C 2.1)*

Toelichting bij B6: Criteria ernstmaat Taalontwikkelingsstoornis

- A Wat is interventie?
- B Toelichting op gebruikte begrippen
- C Handreikingen

A Wat is interventie?

Om in aanmerking te komen voor (ondersteuning vanuit) de instelling moet aangetoond worden dat er, ondanks professionele interventie **gericht op de spraak-/taalproblemen**, te weinig vooruitgang is gezien. Interventie is hier een breed begrip. Voorbeelden van interventie zijn:

- een uitgevoerd en geëvalueerd OPP
- individuele logopedie
- uitgevoerde en geëvalueerde adviezen vanuit consultatie en advies
- thuisbegeleiding gericht op interactie en communicatie
- extra begeleiding gericht op taal en communicatie vanuit RT
- begeleiding vanuit een autismecentrum of andere zorginstelling gericht op taal en communicatie
- een peuterbehandelgroep voor taal en communicatie

B Toelichting op gebruikte begrippen

Spraak:

De problemen betreffen de waarneming, programmering en/of uitvoering van de spraak/fonologie.

Grammatica:

De problemen betreffen de verwerving en uitvoering van het regelsysteem van de taal, zoals de regels voor woordvorming en zinsbouw.

Semantiek:

De problemen betreffen de woordenschat en diepere woordkennis, het vinden van woorden, woordbegrip en het leggen van relaties tussen woorden en zinnen.

Pragmatiek:

"Het vermogen om taalstructuur aan te passen aan de gesprekspartners, de context en de situatie."

Wegener-Sleeswijk & Van den Dungen, 1994.

De problemen betreffen het taalgebruik, dat wil zeggen het vermogen om de taal in te zetten voor de communicatieve behoeften, de conversatievaardigheden en de verhaalopbouw.

Algehele ontwikkelingsachterstand:

Uit psychologisch onderzoek moet blijken dat de taalontwikkelingsstoornis niet toe te schrijven is aan een beperkt cognitief functioneren (moeilijk lerend niveau, IQ<70). Is dat wel het geval, dan is er sprake van een algehele ontwikkelingsachterstand.

Het cognitief functioneren wordt vastgesteld met een algemene intelligentietest.

Meertaligheid:

Als een leerling meerdere thuistalen, of een andere thuistaal dan Nederlands heeft, kan de Siméa 'Handreiking meertaligheid' gebruikt worden (*zie Handreiking C 2.2*). Dit om aan te tonen dat het niet gaat om een tweede taal-verwervingsprobleem van het Nederlands, maar om een onderliggende taalontwikkelingsstoornis.

C Handreikingen

Bij deze richtlijn zijn handreikingen opgesteld.

Bij de criteria ernstmaat **TOS** zijn de volgende handreikingen relevant:

- Onderdeel A2.c: Comorbiditeit TOS en ASS
- Onderdeel C1: 3 Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
- Onderdeel C2.: Handreiking Logopedische gegevens

B7 Criteria ernstmaat Zeer Ernstige Taalontwikkelingsstoornis

7.1 Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het geval er:

7.1.a uit medische informatie blijkt dat er sprake is van aangeboren of verworven pathologie, die **neurologisch/neuropsychologisch/neuropsychiatrisch of klinisch-genetisch van aard is**, maar die niet primair als emotionele stoornis, gedragsstoornis of specifieke ontwikkelingsstoornis te duiden is,

en

7.1.b die niet primair te duiden is als een zeer ernstige stoornis van cognitief functioneren of een ernstige lichamelijke stoornis:

7.2 Gecombineerd met het volgende criterium:

Genoemde ontwikkelingspathologie leidt tot zeer ernstige communicatie- en spraak-/taalproblemen. Deze problemen uiten zich met name in het niet of beperkt kunnen spreken en/of het niet of nauwelijks kunnen verwerken en begrijpen van gesproken taal.

7.3 In combinatie met één van onderstaande criteria:

7.3.a een zeer ernstige taalbegripsproblematiek, samengaand met een nonverbale intelligentie beneden het gemiddelde

of

7.3.b het communicatie profiel is van dien aard dat compensatie voor de problematiek niet of nauwelijks anders mogelijk is dan met ondersteunende communicatievormen. De communicatieve competentie is voldoende om deze middelen in te zetten.

en

- 7.4 De leerling heeft op het gebied van activiteiten het vermogen om actief te communiceren. De leerling laat in het hier en nu, voorwaarden voor communicatieve ontwikkeling zien. Er is perspectief op het zich bewust eigen maken van concepten met daaraan verbonden communicatievormen waarmee de leerling actief met zijn omgeving kan communiceren.

Toelichting bij B7: Criteria ernstmaat Zeer Ernstige Taalontwikkelingsstoornis

Door het ontbreken van geschikt onderzoeksinstrumentarium worden school-/ontwikkelings-/vorderings-gegevens ook naast/als aanvulling op het multidisciplinair onderzoek meegenomen als het gaat om herarrangementen van onderwijs (multidisciplinair onderzoek: psychologisch, orthopedagogisch onderzoek en onderwijskundige/ontwikkelingsvorderingsgegevens en logopedische gegevens).

Onderdeel C: Handreikingen

In dit onderdeel van de Richtlijn toelaatbaarheidsbepaling zijn handreikingen opgenomen. Handreikingen zijn geen formele eisen, maar bieden een kader om de aanvraag met ter zake doende argumenten te onderbouwen.

In de handreikingen staat welke informatie de Commissie van Onderzoek betreft bij het bepalen van de toelaatbaarheid tot de ondersteuning of het onderwijs door de instelling voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen.

Er zijn drie handreikingen beschikbaar:

- ▶ C1 Handreiking Onderwijskundige informatie
- ▶ C2 Handreiking Logopedische gegevens
- ▶ C3 Handreiking Informatie relevant bij dove, doofblinde of slechthorende leerlingen

In de handreikingen worden geen voorgeschreven standaarden aangegeven. Er staat in beschreven welke informatie relevant is, niet de vorm waarin de informatie moet worden aangereikt.

Scholen en professionals kunnen hun eigen verslaggeving en documenten gebruiken voor het aanleveren van de informatie ter onderbouwing van de onderwijsbehoefte van de leerling. Informatie die nodig is en die niet is opgenomen in de beschikbare documenten, kan als bijlage worden toegevoegd.

C1 Handreiking Onderwijskundige informatie

De Commissie van Onderzoek weegt in hoeverre de leervaardigheden in overeenstemming zijn met het verwachte uitstroomperspectief van de leerling.

Daarvoor is onderstaande informatie van belang:

- 1 Leervaardigheden**
- 2 Sociaal emotionele ontwikkeling**
- 3 Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie**
- 4 Onderbouwing van het uitstroomperspectief**
- 5 Doelen voor deze leerling, de wijze waarop de extra ondersteuning is ingezet om deze doelen te behalen en wat het effect hiervan is/was (het handelingsdeel OPP)**

1 Leervaardigheden

a *Didactische vaardigheden*

Voor leerlingen in het PO: Uitdraai recente gegevens Cito of ander LVS, ook bij kleuters, en gegevens van vorige schooljaren.

Voor leerlingen in het VO en MBO: Uitdraai van de recente rapportgegevens en de gegevens uit vorige schooljaren uit het LVS (PO) of van eerdere leerjaren (VO en MBO).

b *Cognitieve vaardigheden*

De cognitieve mogelijkheden van een leerling kunnen worden onderbouwd met gegevens uit psychodiagnostisch onderzoek. Psychodiagnostisch onderzoek is niet standaard noodzakelijk als de beschikbare informatie past bij het huidige beeld van de leerling, bijvoorbeeld als de leerontwikkeling conform het uitstroomperspectief verloopt.

Wanneer besloten wordt dat psychodiagnostisch onderzoek noodzakelijk is, wordt het niveau van cognitief functioneren vastgesteld met een algemene intelligentietest.

Voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen is er een voorkeur voor het gebruik van betrouwbare niet-verbale tests. Dit zijn de SON-R 2 ½-7 (zodra beschikbaar te vervangen door de SON-R 2-8), de WNV-NL en de SON 6-40.

In het kader van handelingsgerichte diagnostiek kan gebruikt gemaakt worden van intelligentieonderzoek dat beschikbaar is waarbij een bredere en algemene test gebruikt is. Meestal en bij voorkeur zijn dit dan gegevens uit de WISC-III-NL, soms de WPPSI-III-NL of de RAKIT-2.

Met een discrepantie tussen PIQ en VIQ kan niet worden onderbouwd dat er sprake is van een specifieke communicatieve beperking. Hiervoor is in zijn algemeenheid taal- en/ of logopedisch onderzoek noodzakelijk.

Groepstests (NIO, NDT etc) zijn niet te gebruiken als enige intelligentietest. Groepstests hebben slechts een screenend karakter.

c *Metacognitieve vaardigheden ('leren leren')*

Wat betreft deze vaardigheden kan gedacht worden aan: het kunnen analyseren, structureren, selecteren, memoriseren, vergelijken, kritisch verwerken, toepassen of evalueren van de vakinhoudelijke leerstof. Ook de werkhouding is relevant zoals: het plannen, monitoren en controleren van werk of activiteiten middels zelfsturing, samenwerking, werktempo, taakgerichtheid. Zelfstandigheid en zelfreflectie m.b.t. het leren en studiegewoonten vallen hier ook onder.

2 Sociaal-emotionele ontwikkeling

Een beschrijving van het sociaal gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling, waarin bijzonderheden t.o.v. leeftijdsgenoten aan bod komen.

Alleen indien van toepassing en aanwezig: een uitdraai van een observatie-/vragenlijst bijv. de Scol, KJK (of vergelijkbaar instrument) informatie over eventuele specifieke trainingen die het kind heeft gevolgd, recent of in het verleden, bijv. kanjertraining, Rots en Water of Leefstijl en de effecten hiervan.

Om een beeld te geven van het sociaal gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling kan de school gebruik maken van onderstaande items. Het is belangrijk om ouders (en de leerling zelf) te betrekken bij de beschrijving van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Indien visies niet overeen komen, vermeld dan waarover de betrokkenen een andere opvatting hebben.

Bij het beschrijven van het sociaal gedrag en de sociaal emotionele ontwikkeling van dove en slechthorende leerlingen is het van belang om rekening te houden met de impact van het gehoorverlies. Zie hiervoor ook de elementen zoals genoemd in de [handreiking C3](#).

Sociale en emotionele competenties/intrapersoonlijk

- 1 Hoe komt de leerling/student over (verlegen, spontaan, temperament, afwachtend, gespannen, gedistantieerd, kleverig, achterdochtig, onzeker/verlegen, teatraal, facadegedrag)?
- 2 Hoe is het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de leerling/student (inzicht in/acceptatie van eigen problematiek, durft eigen keuzes te maken, zijn mening te geven)?
- 3 Hoe gaat de leerling/student om met emoties en gevoelens van zichzelf (boos, bang, blij, bedroefd, ander)?
- 4 In hoeverre is de leerling/student in staat te reflecteren op zijn eigen gedrag? Omgaan met eigen beperking?
- 5 Hoe gaat de leerling/student om met problemen en conflicten in sociaal opzicht en ten aanzien van de opleiding (bijv. iets lukt niet, tegenslagen tijdens stage etc. overmatige afhankelijkheid, problemen met autoriteit, recalcitrantie)? Hoe gaat de leerling/student om met zijn behoeften (kan eigen keuzes maken, overzicht in oorzaak-gevolg voor de interactie, kan aangeven wat hij nodig heeft)? Hoe reageert de leerling/student als hij iets moet doen dat moeilijk is of als er iets van het hem wordt verwacht? (Kan hij werken onder tijdsdruk/legt hij de lat hoog voor zichzelf of juist niet?)
- 6 Hoe gaat hij om met toets- of testsituaties?

Sociale en emotionele competenties/interpersoonlijk

Vertrouwen in anderen, respect, betrokkenheid, kennis van sociale regels en omgangsvormen.

- 1 Hoe is de weerbaarheid?
- 2 Hoe verloopt het contact met de leerling / student en vanuit de leerling/student naar anderen? (bijvoorbeeld met bekenden, vreemden, medeleerlingen, initiatiefname, samenwerken)?
- 3 Hoe gaat de leerling/student om met emoties en gevoelens van de ander (boos, bang, blij, bedroefd, andere)?
- 4 Hoe gaat de leerling om met problemen en conflicten met anderen?

Sociaal maatschappelijk

(Indien aan de orde, denk hieraan bij oudere leerlingen en studenten.)

Democratisch, gelijkheid/gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid, willen participeren, kennis van de samenleving, kritisch inzicht in sociale structuur, inzicht in sociale processen.

- 1 Hoe is de zelfstandigheid/zelfredzaamheid?
- 2 Hoe gaat de leerling om met medeleerlingen/volwassenen met een andere culturele achtergrond/ levenswijze? Respect? Begrip?

3 Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie

Een beschrijving van het taal- en communicatiegedrag (de communicatieve redzaamheid) van een leerling is van belang.⁸ Het is nodig om te bepalen waar de knelpunten zitten om in samenhang met de diagnostische informatie gerichte handelingsadviezen te kunnen geven.

De school kan voor de beschrijving gebruik maken van onderstaande suggesties.

Bij voorkeur verwerkt de school de informatie in het OPP. De instelling vraagt de school om in ieder geval leerlingen van 12 jaar en ouder bij de beantwoording te betrekken.

Beschrijf hoe de leerling:

- 1 De mondelinge informatie volgt tijdens instructie, gesprek met docent en/of leerlingen, kring, vrije situaties. *(Taalbegrip)*
- 2 Zich duidelijk maakt tijdens instructie, in gesprek met docent en/of leerlingen, in de kring (o.a. logisch en kernachtig vertellen), en in vrije situaties. *(Uitdrukkingsvaardigheden)*

---

⁸ *Toelichting Communicatieve redzaamheid: "Communicatieve redzaamheid is het niveau van taalvaardigheid dat nodig is om in alle sociale situaties voldoende te begrijpen en begrepen te worden, passend bij de leeftijd en de individuele mogelijkheden."*

- 3 Een gesprek voert tijdens instructie, in gesprek met docent en/of leerlingen, in de kring en in vrije situaties. (*Wederkerigheid*)
- 4 Zich uit in diverse situaties. (*Communicatieve weerbaarheid*)
- 5 Samenvattend: wat betekenen de communicatieproblemen die u beschrijft voor het functioneren van de leerling in de groep/klas? En op welk van de aspecten is er in klas en/of geeft de leerling zelf aan, de meeste hulp nodig? (*initiatief nemen, terugtrekken, mening geven, conflict oplossen, hulp vragen, samenwerken*).

Voor dove en slechthorende leerlingen is het van belang om te beschrijven welke compenserende strategieën de leerling inzet/gebruikt. [Zie hiervoor ook handreiking C3](#).

4 Onderbouwing van het uitstroomperspectief

Hiervoor zijn geen handreikingen geëxpliciteerd. Het is aan de school om met de beschikbare gegevens het uitstroomperspectief te onderbouwen.

5 Doelen voor deze leerling, de wijze waarop de extra ondersteuning is ingezet om deze doelen te behalen en wat het effect hiervan is / was (het handelingsdeel OPP)

Aandacht voor:

- De gestelde doelen, specifieke aanpassingen die gedaan zijn om te proberen de leerdoelen te halen. Denk hierbij bijv. aan aanpassingen in instructie, opdracht/taken, leeractiviteit/materiaal, feedback, groepsgenoten, docent of fysieke omgeving.
- Het effect van de geboden inzet/aanpassingen en wat er mogelijk meer/anders nodig is. Denk hierbij bijv. aan de redenen waarom de gestelde doelen niet gehaald zijn.
- Integratief beeld in het OPP (in het MBO in de onderwijsovereenkomst): de relatie tussen de leerresultaten/-problemen en de beperking van de leerling/student met het oog op het uitstroomperspectief/beroepskwalificatie.

C2 Handreiking logopedische informatie

Inhoud

- ▶ C.2.1 Handreiking bij Onderdeel B: gegevens ernstmaat TOS
- ▶ C.2.2 Handreiking Meertaligheid en TOS
- ▶ C.2.3 Handreiking Logopedisch verslaggeving

C2.1 Handreiking bij Onderdeel B: gegevens ernstmaat TOS

De bepaling van de ernstmaat van de taalontwikkelingsstoornis kent twee pijlers nl.:

- 1 Waar mogelijk een cijfermatige onderbouwing van de logopedische achterstanden.
- 2 De hardnekkigheid van de logopedische problemen. Deze kan blijken uit minstens twee evaluatie- en/of meetmomenten van de (logopedische) interventie.

Toelichting Testen

Vermeld bij testresultaten altijd de ruwe scores en de voor de gebruikte test gangbare normscores en standaarddeviaties indien van toepassing. Bij de CELF dienen zowel subtest- als indexscores vermeld te worden indien deze beschikbaar zijn.

Een representatief taalsample bestaat uit minimaal 25 uitingen van een gesprekje buiten het hier-en-nu. Indien een kind hier niet toe in staat is, kan een met materiaal uitgelokte vertel- of spelsituatie uitgeschreven worden.

Een representatief spraaksample bestaat uit 15-25 uitingen. Beschrijf de context van het taal- of het spraaksample en in hoeverre de beschreven uitingen overeenkomen met het taal- of spraakniveau en taalgedrag van het kind en interpreteer de uitingen. Een taal- of spraaksample kan eventueel aangevuld worden met een audio- of filmopname⁹ van max. 3 minuten.

---

9 Privacy regels moeten hierbij in acht genomen worden.

Jonge kinderen

Artikel B6.2 dient als volgt gelezen te worden:

Ad 6.2b: Bij gebruik Schlichting Taalbegrip bij jonge kinderen, vervalt de eis van twee subtests.

Ad 6.2c: Bij gebruik Schlichting Taalbegrip, WO en ZO bij jonge kinderen vervalt de eis van twee subtests per gebied. Elke combinatie van twee van deze tests volstaat om de achterstand cijfermatig te onderbouwen.

De overige onderdelen van de Schlichting mogen als extra aanvulling aangeleverd worden als de logopedist vindt dat dit de stoornis verder onderbouwt.

B6.2 A. Spraak

Indien er voornamelijk uitval is op de spraak, richt dan de beschrijving vooral hier op, zo mogelijk met de volgende middelen. Formuleer een uitspraak over:

1 De spraakproblematiek:

Spraaksample met een analyse door de deskundige op de fonologische processen. Analyses volgens FAN, Metaphon, Hodsen&Paden en PROMPT zijn geaccepteerde middelen.

2 De verstaanbaarheid in de klas:

Bij aanmeldingen met een uitval op meerdere gebieden, waar onder spraak, is het oordeel van een deskundige over de ernst van de spraakproblemen belangrijk.

De school beschrijft daarnaast in het OPP de verstaanbaarheid in de klas en de invloed van de spraakproblemen op de communicatieve redzaamheid van de leerling.

Suggestie ter ondersteuning voor diverse talen: "Schaal voor verstaanbaarheid in de context" (www.csu.edu.au/research/multilingual-speech/ics)

B6.2 B. Grammatica

De CELF Zinnen Herhalen doet een sterk beroep op andere vaardigheden dan de grammatica, zoals het auditief geheugen, waardoor een indexscore bias (systematische meet- of beoordelingsfout) kan ontstaan. De waarde van de score moet daarom voorzichtig geïnterpreteerd worden. In geval van twijfel kan een sample worden toegevoegd ter verduidelijking.

B6.2 D. Pragmatiek

Beschrijf wat opvalt in de communicatieve voorwaarden, de communicatieve functies (*vijf hoofdcategorieën volgens Van den Dungen en Verboog: expressiefunctie, regulatiefunctie, representatiefunctie, controlefunctie en sociale functie*), de verhaalopbouw en de conversatievaardigheden (*organisatie van een gesprek*). Een oordeel van een ter zake deskundige over de ernst van de pragmatische problemen is van belang. De leerkracht beschrijft daarnaast in het OPP de communicatieve redzaamheid o.a. over hoe de pragmatiekproblemen zich uiten in de klas/met leeftijdgenoten.

De volgende middelen zijn ter aanvulling op de COTAN-genormeerde testen mogelijk:

- Taalsample met een interpretatie door de deskundige (als pragmatiek op de voorgrond staat is een taalsample zeer wenselijk).
- Renfrew taalschalen Nederlandse aanpassing (4-9 jaar; verhaalopbouw).
- Observatielijsten (Van den Dungen en Verboog, CELF Pragmatieklijst).

Aan de pragmatiekproblemen dient tevens een ernstweging gegeven te worden, waarbij rekening wordt gehouden met de (ontwikkelings)leeftijd van de leerling.

C2.2 Meertaligheid en TOS: benodigde gegevens en aandachtspunten

Er is **informatie nodig over de gevolgen van de taalproblematiek in deelname aan mondelinge communicatie en het onderwijs**, aangeleverd door:

- De diagnosticus/behandelaar die de communicatieve redzaamheid van het kind in een 1-op-1 situatie kan beschrijven en/of
- De (voor)school die die de communicatieve redzaamheid van het kind in een groepssituatie kan beschrijven.

en

Er is bij voorkeur een **differentiaal diagnose** gesteld door een daartoe bevoegd persoon die bekend is met normale en afwijkende patronen in een meertalige taalontwikkeling. De onderbouwing daarvan is bijgevoegd.

Er is een **Anamnese Meertaligheid** ingevuld over het (taal)ontwikkelingsverloop van het kind en de aanvang, het aanbod en de status van de thuistalen.

Bij kinderen van wie **het Nederlands (receptief en/of expressief) de zwakste taal is** en waarvan ouders 50% of minder Nederlands aanbieden zijn er bij voorkeur:

- **Onderzoeks- en observatiegegevens** in beide talen (m.b.v. een tolk). Hiermee wordt een indruk verkregen van het niveau van de talen afzonderlijk en het niveau van beide talen samen (conceptueel).
- **Informatie over taalleerbaarheid** op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop.

Bij kinderen waarvan **het Nederlands de voorkeurstaal is (geworden)** zijn er bij voorkeur:

- **Onderzoeksgegevens in het Nederlands.**
- **Aanvullende informatie** over de spontane spraak en taal, en eventueel vertelvaardigheid.
- **Informatie over taalleerbaarheid** op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop.
- **Eventueel informatie over cognitieve processen** die sterk bij taalverwerking en retrieval zijn betrokken (een "quasi non-woord repetitietest" is momenteel in ontwikkeling).

Aandachtspunten zijn:

- Een vertraagd op gang gekomen taalontwikkeling bij een normaal algeheel ontwikkelingsverloop.
- Onvoldoende complexiteit in de fonologische en/of morfosyntactische ontwikkeling in de sterkste taal van het kind.
- Een geringe omvang van de conceptuele woordenschat.
- Moeizaam automatiseren van taalkennis en regels.
- Onvoldoende kennis/bewustzijn van taalstructuur (metalinguïstisch bewustzijn) en fouten in de woordopbouw, zinsopbouw en verhaalopbouw.
- Een zwak korte termijngeheugen voor o.a. de opeenvolging van klanken.

Zie verder de Handreiking Meertaligheid bij TOS op de website van Siméa: www.simea.nl

C 2.3 Handreiking logopedische verslaggeving

Uitgangspunten bij het verslag

- Aansluiten bij de uitvoeringspraktijk logopedist, minimale belasting
- Aansluiten bij de richtlijnen van de NVLF voor dossiervorming

De tekst in het zwart betreft noodzakelijke informatie voor de aanvraag om ondersteuning door de instelling.

De tekst in het grijs betreft onderdelen die in de richtlijnen van de NVLF voor dossiervorming staan, maar die niet altijd noodzakelijk zijn voor het toekennen van ondersteuning vanuit de instellingen. De eigen klinische beoordeling van de logopedist bepaalt in dat geval of deze informatie ook meegestuurd wordt, bijvoorbeeld omdat dit toch al in een verslag staat.

Logopedische diagnose onderbouwd met onderstaande gegevens, waaronder aard en ernst van de stoornis en prognose van het beloop.

1 Beschrijving van de activiteiten c.q. beperkingen

Korte verwoording van de belemmering in de communicatie van dit kind en de ernst ervan. Bron: hulpvraag/anamnese ouders en/of observatie tijdens screening, onderzoek of behandeling.

Voorbeeld 1: kind begrijpt gesprekjes aan tafel niet en raakt gefrustreerd en dwars.

Voorbeeld 2: kind kan zich niet verstaanbaar uiten, waardoor moeder vaak moet bemiddelen in spel met andere kinderen.

Voorbeeld 3: kind maakt korte, onvolledige zinnen en is daardoor slecht te volgen voor anderen dan de ouders.

2 Beschrijving van de participatie(problemen)

Wat betekent dit voor de deelname aan het onderwijs, de omgang met andere kinderen en volwassenen? (communicatieve redzaamheid).

Voorbeeld 1: komt boos/verdrietig uit school, ouders horen van juf dat kind vaak conflictjes heeft en altijd nog apart uitleg nodig heeft.

Voorbeeld 2: kind vermijdt situaties waarin gesproken wordt, speelt veel alleen.

Voorbeeld 3: juf heeft zorg uitgesproken over aansluiting bij klasgenootjes.

3 Beschrijving van de stoornis

Onderbouwing van de stoornis d.m.v. (indien mogelijk) COTAN genormeerde tests en naast testresultaten ook (korte) beschrijving van de observatie tijdens het onderzoek/behandeling en zo nodig middels een taalsample van minimaal 25 uitingen.

4 Onderliggende medische factoren

Korte en voor de spraak-taalproblematiek relevante en niet elders beschreven informatie over gezondheid, medische geschiedenis, gehoor.

5 Onderliggende externe factoren

Thuisituatie en thuistaal. Informatie over de kwantiteit en kwaliteit van het taalaanbod. Toelichting: denk ook aan peuterspeelzaal, speelmogelijkheden met andere kinderen.

Bij meertalige kinderen is een anamnese meertaligheid noodzakelijk.

6 Onderliggende persoonlijke factoren

Bron: observatie tijdens behandeling/onderzoek, eventueel aangevuld met anamnese.

Toelichting: denk aan informatie over werkhouding, concentratie, aandacht en karaktereigenschappen die tijdens de behandeling, het onderzoek of in de anamnese opvielen en invloed kunnen hebben op de testresultaten/behandeling.

Behandelgegevens

1 Duur en frequentie logopedische behandeling.

2 Behandeldoelen en resultaten.

Hypothese over de oorzaken van het uitblijven van verwachte resultaten.

3 Reden van doorverwijzing of aanvraag arrangement.

Richtlijn voor de lengte van het verslag

Eén, hooguit twee A4-tjes.

Contactgegevens

Bij vragen: zoek contact met het aanmeldpunt in uw regio. Voor informatie en contactgegevens: www.simea.nl/algemeen/instellingen-en-scholen.html.

C3 Handreikingen: Onderwijskundige informatie bij dove en slechthorende leerlingen en tolkvoorziening

Om na te gaan hoe de onderwijsbehoefte en de ondersteuningsvraag samenhangt met de ernst van het gehoorverlies en de wijze waarop de leerling gebruikt maakt van de tolkvoorziening en van gehoorhulpmiddelen zijn onderstaande aanvullende handreikingen opgenomen.

C3.1 Aanvullend bij Onderwijsbehoefte: Bevorderende en belemmerende factoren

Verschillende elementen van het (auditief) functioneren van de leerling in de klas dragen bij aan de onderwijsbehoefte van de leerling.

Beschrijf, waar aan de orde, bij de bevorderende en belemmerende factoren, de effecten hiervan op de onderwijsbehoefte van de leerling. Te denken valt aan:

- **Voorzieningen in de klas:** akoestiek/stoorgeluiden, koppeling hoortoestellen aan bijv. digibord, bereikbaar maken van instructie voor de leerling (tolk, solo-apparatuur e.a.).
- **Auditief klimaat van de leeromgeving:** afstemming op hoorbeperking en gebruik hoorhulpmiddelen.
- **Bij het sociaal emotioneel functioneren:** de weerbaarheid van de leerling
  - Acceptatie van de beperking.
  - Acceptatie van, motivatie voor en kunnen omgaan met hoorhulpmiddelen.
  - Acceptatie van, motivatie voor en kunnen omgaan met de tolk/tolkvoorziening.
  - Luisterinspanning, vermoeidheid, uithoudingsvermogen, concentratievermogen.
  - De omgeving: acceptatie in de groep en de omgeving: leraren en klasgenoten.

Het is belangrijk om de beschrijving van de sociaal emotionele ontwikkeling met ouders (en de leerling) te bespreken. Indien visies niet overeen komen vermeld dan waarover de betrokkenen een andere opvatting hebben.

- **Bij de communicatieve redzaamheid:** welke compenserende strategieën worden ingezet/gebruikt?
- **Hoorontwikkeling:** perspectief van de diagnose. Waaronder wisselende of progressieve gehoorverliezen.

Luisterinspanning

Bij leerlingen met een auditieve beperking moet rekening gehouden worden met de luisterinspanning. Geef aan bij de belemmerende en bevorderende factoren:

- Hoe lang kan de leerling zijn aandacht gericht houden bij de les?
- Hoeveel energie heeft de leerling nog aan het eind van een schooldag?
- Heeft de leerling een aangepast rooster of is hij/zij regelmatig afwezig i.v.m. vermoeidheid?
- Wat is het effect van het gebruik van solo-apparatuur op de luisterinspanning?

Spraak verstaan in ruis

Bij twijfel over de mogelijkheden van de leerling om met hoorhulpmiddelen, in verschillende situaties gesproken taal te kunnen volgen, bijv. in een rustige of in een rumoerige situatie kan het nodig zijn om ouders erop te wijzen dat een aanvullend audiologisch onderzoek hierover meer inzicht kan geven.

Wees er alert op dat het auditief functioneren van kinderen een wisselend beeld kan geven. Groei en ontwikkeling in zijn algemeenheid maar ook wisseling van leerkracht, schoolwisseling, verandering in vriendschappen hebben voor veel dove en slechthorende leerlingen een groot effect. Besteed hier aandacht aan in de rapportage.

C3.2 Tolkvoorziening voor dove en ernstig slechthorende leerlingen

Informatie over de regeling tolkvoorziening

Dove en ernstig slechthorende leerlingen kunnen in het onderwijs aanspraak maken op het gebruik van een tolkvoorziening. Het kan hierbij gaan om een tolk Nederlandse Gebarentaal, tolk Nederlands met Gebaren en/of een Schrijftolk.

Wanneer ouders en leerling gebruik willen maken van de tolkvoorziening in de onderwijssituatie dienen zij hiervoor een aanvraag in bij het UWV. Het UWV beoordeelt de rechtmatigheid van de tolkvoorziening. De Commissie van Onderzoek van de instelling (CvO) heeft geen taak in de toekenning van de tolk in het onderwijs. De CvO kan de reguliere school en de ouders/de leerling wel adviseren over de bijdrage die de tolkvoorziening kan leveren ter ondersteuning bij het onderwijsleerproces van de leerling. De keus van de leerling en zijn ouders om al dan niet een tolkvoorziening in te zetten in het onderwijs wordt gerespecteerd en staat niet ter discussie.

Voorheen was de inzet van een tolkvoorziening alleen mogelijk in de reguliere school. De regeling is met ingang van het schooljaar 2017-2018 uitgebreid met de mogelijkheid om de tolkvoorziening toe te kennen in het (voortgezet) speciaal onderwijs binnen de samenwerkingsverbanden.

Onderwijsbehoefte en inzet tolkvoorziening

Om een beeld te krijgen van de onderwijsbehoefte van de leerling en hoe de dove leerling op school functioneert is het relevant dat de reguliere school in het ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) aangeeft of de leerling al dan niet gebruikt maakt van een tolkvoorziening. Jaarlijks wordt het OPP geëvalueerd. De inzet van de tolkvoorziening kan in de evaluatie betrokken worden. Er kunnen redenen zijn om het aanvragen van een tolkvoorziening te (her)overwegen, Indien de leerling (nog) geen gebruik maakt van een tolkvoorziening kan de uitkomst van de evaluatie een reden zijn om het aanvragen van een tolkvoorziening te (her)overwegen.

Bij de overwegingen om wel of niet een tolkvoorziening in te zetten in de onderwijs-situatie kunnen onderstaande factoren een rol spelen.

- **Overwegingen van de leerling**

Ervaart de leerling meerwaarde van de inzet van de tolkvoorziening?

Eventueel hierbij ook betrekken of de leerling behoefte heeft aan een toelichting over de mogelijke meerwaarde.

In het algemeen: hoe staat de leerling ten opzicht van de inzet van de tolkvoorziening?

- **Overwegingen van de ouders**

Wat zien ouders als een meerwaarde van de inzet van de tolkvoorziening?

Eventueel hierbij ook betrekken of ouders behoefte hebben aan een toelichting over de mogelijke meerwaarde.

In het algemeen: hoe staan de ouders ten opzichte van de inzet van de tolkvoorziening?

- **Overwegingen in samenhang met de onderwijsbehoefte van de leerling**

- Heeft de school voldoende informatie over de mogelijkheden van de tolkvoorziening¹⁰?

- In hoeverre is de inzet van de tolkvoorziening voorwaardelijk voor het behalen van de doelen in het OPP?

10 Informatie o.a. op website Tolknets <https://www.tolknets.nl/praktijk/onderwijs>.

- In hoeverre vergroot de inzet van de tolk de toegankelijkheid van het onderwijs?
- Welke meerwaarde ervaart de school / denkt de school te zien bij de inzet van de tolkvoorziening?
- Hoe is de verstaanbaarheid van de leerling voor anderen (in het kader van de tolk Nederlandse GebarenTaal (NGT))?
- Hoe is de verstaanbaarheid van de leerling (al dan niet in ruis)?
- Wat is de aard van het taalaanbod dat er tot dan geweest is (gesproken taal ja/nee, ondersteund met NGT, Nederlands met Gebaren (NmG) of (voor oudere kinderen) schrijftolk)?
- Hoe is het taalbegrip (van gesproken taal, van geschreven taal, van NGT/ NmG) en idem voor taalgebruik (is bekend als een onderwijsarrangement wordt aangevraagd)?
- Maakt de leerling op andere momenten dan in het onderwijs (ook) gebruik van de tolkvoorziening?
- Heeft de leerling profijt van hoorhulpmiddelen, inclusief CI?

De medewerker van de instelling kan de reguliere school adviseren over de bijdrage die de tolkvoorziening kan leveren ter ondersteuning van het onderwijsleerproces van de leerling.

De beslissing over de inzet van de tolkvoorziening is ten principale een eigenstandige beslissing van de leerling en zijn ouders.

Dove leerling die speciaal onderwijs volgt op een school van de instelling

Voor de dove leerling die speciaal onderwijs volgt, is het van belang om jaarlijks bij de evaluatie van het OPP na te gaan of de leerling bij een eventuele overstap naar de reguliere school (in de toekomst) kan profiteren van de tolkvoorziening en hierover met de ouders en de leerling in gesprek te gaan.

Voor het inzetten van een tolkvoorziening zijn geen testgegevens nodig. Ook het afnemen van een test Nederlandse Gebaren Taal is geen maat voor de noodzaak van de inzet van een tolk en ook niet voor de omvang van de inzet.

Indien de leerling kan profiteren van de tolkvoorziening en de leerling en zijn ouders willen hier gebruik van maken, dan wordt in het handlingsdeel van het OPP opgenomen hoe de instelling de leerling erop voor kan bereiden.

De richtlijn toelaatbaarheid is digitaal beschikbaar op de website van Siméa www.simea.nl

Op de website zijn meer relevante documenten, brochures, overzichten en handreikingen beschikbaar. Ook is een zoekfunctie opgenomen waarmee gegevens over de aanmeldpunten in de eigen regio gevonden kunnen worden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het aanmeldpunt van de instelling voor auditief en communicatief beperkte leerlingen in de eigen regio.

Zie voor het aanmeldpunt in uw regio:

www.simea.nl/algemeen/instellingen-en-scholen.html

of neem contact op met het landelijk bureau van Siméa:

telefoon (030) 276 99 02

info@simea.nl

